

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΠΑΤΣΗΣ

Ηλίας Π. Ταγαρούλιας (1910-1945): Ο Μανιάτης Πρωτοπόρος Λαϊκός Αγωνιστής, Διαφωτιστής και Διανοούμενος

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Π. ΜΑΡΙΟΛΗΣ

Σειρά Δημοσιεύσεων Ιστορικού Τμήματος
Αρ. 3

ΙΟΥΝΙΟΣ 2018

Ηλίας Π. Ταγαρούλιας (1910-1945): Ο Μανιάτης Πρωτοπόρος Λαϊκός Αγωνιστής, Διαφωτιστής και Διανοούμενος

Δημήτρης Π. Μαριόλης, Δικηγόρος και Ιστορικός

Ο Ηλίας Ταγαρούλιας γεννήθηκε το έτος 1910 στο χωριό Κούνος, της Μέσα Μάνης,¹ όπου και έζησε τα πρώτα χρόνια του βίου του υπό συνθήκες εξαιρετικά δύσκολες. Σε ηλικία μόλις τριών ετών έχασε τον πατέρα του Περικλή, ο οποίος αρχές του 1913, κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων, έπεσε μαχόμενος στο Μπιζάνι.²

Ως έφηβος και μαθητής κατά τη δεκαετία του 1920, αναφέρεται ότι διέμενε στην περιοχή «Μανιάτικα» Πειραιά και ότι φοιτούσε στο 4ο Γυμνάσιο της ίδιας περιοχής, έχοντας στον φιλικό του κύκλο πρόσωπα όπως τους Βασ. Γιαννόγκωνα, Νικ. Κατσικάρο, Πιερ. Τραφαλή, Σωτ. Σουκαρά, Κυρ. Ζενάκο και άλλους, επίσης Μανιάτες, οι οποίοι έμελλαν και εκείνοι να διαδραματίσουν τον δικό τους ρόλο στους κοινωνικούς και εθνικούς αγώνες της περιόδου αυτής αλλά και μετέπειτα από τις τάξεις της Εθνικής Αντίστασης. Κατά την ίδια περίοδο αναμφίβολα, ήρθε ως μαθητής σε επαφή με τις πολιτικές ιδέες του Σοσιαλισμού-Κομμουνισμού.³

Τα πρώτα δείγματα γραφής του ως ποιητή, εντοπίζονται στα 1929, και συγκεκριμένα στην Αθηναϊκή Εφημερίδα «Σκριπ», όπου δημοσίευσε ποιήματα με το ψευδώνυμο «Αποσπερίτης».⁴ Ακολουθεί μία πενταετία πνευματικής ωρίμανσης, αλλά και εντονότερης δράσης εργατικών αγώνων και οργάνωσης μέσα από τις τάξεις του ΚΚΕ, όπου ως ιδεολογικός καθοδηγητής είχε επαφή ειδικότερα με την μαθητική και φοιτητική νεολαία της εποχής του.

Στα 1934, από το Αναρρωτήριο Φθισικών Μελισσίων όπου στο μεταξύ νοσηλευόταν λόγω φυματίωσης, δημοσιεύει τη συλλογή του με τίτλο: *Ενιαίο Μέτωπο. Εργατοαγροτική Ποίηση*, αποτελούμενη από δέκα ποιήματα με τίτλους, κατά σειρά: *Προπόνηση, Σιδερουργοί, Λιμενεργάτες, Τσαγκαράδες, Ναυτεργάτες, Εργάτες Γης, Αγρότες, Χωριάτες, Χτικιάρηδες, Αφεντικό*. Τη συλλογή αυτή (όπως ο ίδιος σημειώνει στη 2η σελίδα του βιβλίου του) αφιέρωσε στην Κομμουνιστική Οργάνωση Λακωνίας. Στα έργα του αυτά ο

¹ Βλ. Μητρώο Αρρένων του οικισμού Κούνος, όπου η γέννησή του έχει καταχωρηθεί με αύξοντα αριθμό 836 κατά το έτος 1910. ΓΑΚ – Αρχεία Νομού Λακωνίας (Σπάρτη).

² Σύμφωνα με τον διαθέσιμο στο διαδίκτυο ονομαστικό κατάλογο αναζήτησης πεσόντων της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού (ΔΙΣ), τόπος θανάτου του Περικλή Ταγαρούλια έχει καταχωρηθεί το Χειρουργείο Α15, και ημερομηνία του η 14η Ιανουαρίου 1913.

³ Κ. Βουγιουκλάκη «Αναμνήσεις από την Εθνική Αντίσταση στη Λακωνία», σελ. 179, εκδ. Σύγχρονη Εποχή (2003).

⁴ Στα φύλλα από 12/5 και 7/6/1929 της «Σκριπ», όπου αντίστοιχα τα ποιήματά του υπό τους τίτλους: «Μακριά από την πόλη» και «Για κάποιο Φοξ».

ποιητής περιγράφει τις σκληρές συνθήκες και την καταπίεση, τις οποίες βίωνε η εργατική τάξη και η αγροτιά κατά τον Μεσοπόλεμο, όπως επίσης μας δίνει καθαρά και το δικό του επαναστατικό όραμα, για μία κοινωνία με ισότητα, ειρήνη και δίχως εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο.

Λόγω της ιδιαίτερης πλέον σπανιότητας της παραπάνω έκδοσης και της διαχρονικής αξίας της, τη συλλογή αυτή παραθέτουμε στο πέρας του παρόντος βιογραφικού κειμένου, ως ελάχιστο φόρο προς τον αγωνιστή.

Δύο χρόνια αργότερα, στις βουλευτικές εκλογές του 1936, ο Ηλίας Ταγαρούλιας κατήλθε στη Λακωνία ως υποψήφιος με το «*Παλλαϊκό Μέτωπο*» (ΚΚΕ), όπου πραγματοποίησε αρκετές περιοδείες και πολιτικές ομιλίες⁵ στην περιοχή της Λακωνίας και της Μάνης ειδικότερα, δίνοντας έμφαση στα σχολεία της περιοχής. Την ίδια περίοδο έχει ολοκληρώσει και άλλη ποιητική συλλογή, υπό τον τίτλο: *Κόκκινο Ημερολόγιο*, συλλογή ωστόσο που πιθανότατα δεν κατάφερε να δημοσιεύσει, λόγω των μετέπειτα δραματικών εξελίξεων στη χώρα.⁶

Κατά την περίοδο 1936-1941, με την επιβολή της δικτατορίας Μεταξά, ο Ταγαρούλιας επιστρέφει και διαμένει στο χωριό του, τον Κούνιο, ενώ μαρτυρείται ότι κατά διαστήματα νοσηλεύθηκε σε κλινική στην Καλαμάτα, με φυματίωση σε πολύ προχωρημένο στάδιο.⁷

Ακολούθησε η περίοδος της Κατοχής οπότε, υπό καθεστώς παρανομίας και διώξεων ως κομμουνιστής, αναγκάστηκε το καλοκαίρι του 1941 να απομακρυνθεί από τον Κούνιο και να κρυφθεί σε σπηλιά στην περιοχή της Λάγιας Ανατολικής Μάνης, όπου τον φρόντισε τοπική αντιστασιακή οργάνωση επί περίπου τρεις μήνες.⁸ Στη συνέχεια, αρχές φθινοπώρου του ίδιου

⁵ Πληροφορίες αντλούμε από την Εφημερίδα «Ριζοσπάστης», φύλλα από 21/1 και 1/2/1936, όπου και τα στοιχεία για τους τόπους και το περιεχόμενο των ομιλιών του.

⁶ Την ύπαρξη της συλλογής: *Κόκκινο Ημερολόγιο* πληροφορούμαστε επίσης από τον «Ριζοσπάστη», στο φύλλο από 30/3/1936, όπου δημοσιεύθηκε ποίημά του με τίτλο: «Ο Νεολαίος», από την ανέκδοτη (όπως αναφέρεται στην εφημερίδα) συλλογή του. Το ποίημα ήταν αφιερωμένο στον νεαρό Μιχαήλ Καλαϊτζή από την Κοκκινιά (Νίκαια), ο οποίος πρόσφατα είχε αποβιώσει στο νοσοκομείο «Σωτηρία». Επίσης κατά τον Κ. Βουγιουκλάκη, ό.π., σελ. 175, ποιήματά του ο Ταγαρούλιας είχε δημοσιεύσει και υπό το ψευδώνυμο «Άγγελος Ταιναρινός».

⁷ Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μάνης*, τόμος Γ', Αθήνα, 1981, σελ. 227, όπου δημοσιεύονται ενδιαφέρουσες πληροφορίες γύρω από τη ζωή του Ηλία Ταγαρούλια, εκείνης της περιόδου, όπως επίσης και ένα μανιάτικο μοιρολόι που φέρεται να έχει συνθέσει ο αγωνιστής για τον ίδιο τον εαυτό του, όταν το έτος 1939 νοσηλεύόταν στην Καλαμάτα. Έτσι, πληροφορούμαστε ότι ήταν έγγαμος και ότι το όνομα της συζύγου του ήταν Κατίνα, με καταγωγή από την Τρίπολη. Τυχόν ύπαρξη τέκνων, δεν αναφέρεται και χρήζει περαιτέρω έρευνας. Είναι απολύτως χαρακτηριστικό ότι το αυτο-μοιρολόι του Ταγαρούλια κλείνει ως εξής: «Απάνου ξεσηκώθηκο/και τη μπουνιά ζου σήκωσο/και σκούζε δυνατή φωνή: Ζήτω η επανάσταση!».

⁸ Κ. Βουγιουκλάκη, ό.π., σελίδες 167-178, όπου στο κεφάλαιο με τίτλο: «Η Ταυτότητα του Παράνομου», αναφέρονται οι δραματικές συνθήκες απόκρυψης σε σπηλιά και περιθάλψης του αγωνιστή, από τον μήνα Ιούνιο μέχρι και τα τέλη Αυγούστου του 1941. Στο ίδιο κεφάλαιο παρατίθενται και αποσπάσματα τεσσάρων ποιημάτων από το «Ενιαίο Μέτωπο», όπως τα θυμόταν και τα απέδωσε προφορικά στον Βουγιουκλάκη, ο συγγενής του Σταύρος Γαλάκος. Θα ήταν παράλειψη επίσης να μην αναφέρουμε ότι σημαντικά στοιχεία για τον Ηλία Ταγαρούλια είχε δημοσιεύσει

έτους, ο Ταγαρούλιας φυγαδεύτηκε μέσω Καλαμάτας, με μέριμνα της ίδιας (προεαμικής) οργάνωσης και ορισμένων συγχωριανών του, από τη Μάνη στην Αθήνα με πλαστά στοιχεία ταυτότητας, ως «Πέτρος» ή «Αντώνης Κάσσης», όπου και διέμεινε μέχρι τον εντοπισμό και τη σύλληψή του από τις Κατοχικές αρχές.

Καίτοι δεν έχουν εντοπισθεί ακόμη ικανά στοιχεία, γύρω από τις συνθήκες φυλάκισής του από τους κατακτητές και από τα συνεργαζόμενα με τους τελευταίους όργανα ασφάλειας, εντούτοις θα πρέπει να θεωρούνται ως δεδομένοι οι βασανισμοί και οι κακουχίες, που ο ίδιος θα υπέστη κατά την τελευταία περίοδο της ζωής του, όντας παράλληλα και φυματικός.

Από ένα δημοσίευμα του 1947 στην εφημερίδα «Ριζοσπάστης»,⁹ με τον τίτλο: *Έπεσαν για τη Λευτεριά*, πληροφορούμαστε ότι ο αξέχαστος αγωνιστής είχε πεθάνει την 1η Μαρτίου 1945. Στο λιτό αυτό κείμενο, που του αφιερωνόταν, αναφέρονταν τα εξής:

Πριν δύο χρόνια στην 1 Μαρτίου 1945 πέθανε ο Ηλίας Ταγαρούλιας. Ήταν ένας από τους πρώτους Λαϊκούς αγωνιστές στην περιοχή της Λακωνίας και ο λαός της θα τον θυμάται πάντα με συγκίνηση.

Πράγματι, η Μάνη και η Λακωνία, αλλά και η Πατρίδα μας γενικότερα, οφείλουν να θυμούνται και να τιμούν τον Ηλία Ταγαρούλια, ως έναν πρωτοπόρο ανιδιοτελή λαϊκό αγωνιστή και διανοούμενο, ο οποίος αφιέρωσε το σύντομο βίο του στα δίκαια της εργατικής τάξης και στην αγωνιστική διαφώτιση των νεοτέρων.

παλαιότερα και ο Γιάννης Μαντούβαλος στο βιβλίο του με τίτλο: *Στη Σκιά του Ταυγέτου – Οδοιπορικό Β' – Αποσκιερή Μέσα Μάνη* (1978), σελ. 496-499, όπου παρατίθενται και τρία άλλα ποιήματά του, αμιγώς αντιπολεμικού περιεχομένου, που συνέθεσε την περίοδο της διαμονής του στον Κούνιο, κατά την έναρξη του πολέμου (1940-1941).

⁹ Βλ. φύλλο της 4/3/1947, σελ. 2η.

ΕΝΙΑΙΟ ΜΕΤΩΠΟ

ΕΡΓΑΤΟΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

1934

Ηλία Ταγαρούλια

Στην Κομμουνιστική Οργάνωση Λακωνίας αφιερώνω το Βιβλιαράκι μου αυτό.

Μελίσσια Αναρρωτήριο Φθισικών

ΠΡΟΠΟΝΗΣΗ

Τη δύναμή μας, χρόνια, να πουλάμε
σε πλούσι' αφεντικά και να πεινάμε,
ζώου δικαίωμα στη ζωή νάχουμε κι' όχι ανθρώπου,
αδέρφια, όποιοι κι' αν είμαστε κι' απ' όπου.

Στα μακελειά, έτσι θέλουν, να μας σέρνουν
να μας κοιλούν στο βούρκο, να μας πέρνουν
του ιδρώτα τ' όφελος αυτοί, και του δικού μας κόπου,
αδέρφια, όποιοι κι' αν είμαστε κι' απ' όπου.

Στο «φρέσκο» να μας στέρνουν σα μιλάμε,
στα ξερονήσια δίκηο όταν ζητάμε,
όλα στα πόδια κάθε αστού τεμπέλη, χαροκόπου,
αδέρφια, όποιοι κι' αν είμαστε κι' απ' όπου.

Αδέρφια ένας εργάτης με τον άλλο,
στη φάμπρικα δουλεύει, για στο σκάλο,
στεγνή μορφή του τραγικού κι' οι δυο τους στρατοκόπου,
αδέρφια, όποιοι κι' αν είμαστε κι' απ' όπου.

Όσοι είναι στο χωριό κι' όσοι στην πόλη,
σε θάλασσα ή ξηρά αδέρφια είναι όλοι.
Τάξη, που η ζήση τους κυλά στο πλαίσιο ίδιου τρόπου,
αδέρφια, όποιοι κι' αν είμαστε κι' απ' όπου.

Μια τάξη όλοι εμείς, η πιο μεγάλη.
νάμαστε δούλοι με σκυφτό κεφάλι...

καιρός στη θέση αληθινού να υψωθούμε άνθρωπου,
αδέρφια, όποιοι κι' αν είμαστε κι' απ' όπου.

Των χεριών και του μυαλού μας θα μας σώση.
η δύναμη, καθένας μας ας νοιώση,
θύματα μη γινόμαστε μιας προσμονής ασκόπου,
αδέρφια, όποιοι κι' αν είμαστε κι' απ' όπου.

Πίστη καμμιά στου αστού την καλωσύνη,
ή στ' ουρανού αψηλά τη δικηοσύνη,
άποψη αλάθητη χωρίς βεβαίωσ' οιωνοσκόπου,
αδέρφια, όποιοι κι' αν είμαστε κι' απ' όπου.

Δε στέκει ειρηνικά πια να θαρούμε
το λυτρωμό μια μέρα, πως θα βρούμε,
Τα παχειά λόγια των αστών μύθοι για μας του Αισώπου,
αδέρφια, όποιοι κι' αν είμαστε κι' απ' όπου.

Πολλά, που ως τώρα είχαμε αγαπήσει,
βαθειά πρέπει η ψυχή μας να μισήση,
Το πνέμα έτσι ανανειώνεται κ' η σάρκα του ανθρώπου,
αδέρφια, όποιοι κι' αν είμαστε κι' απ' όπου.

Να προχωρούμε και να υποχωρούμε,
τα μούτρα κάθε πράχτορα να σπούμε.
γελοίου οργάνου των αστών, χαφιέ, βολιδοσκόπου,
αδέρφια, όποιοι κι' αν είμαστε κι' απ' όπου.

Κάθε κατάχτησή μας να φρουρούμε,
για νίκες πιο μεγάλες να τραβούμε,
στο κόμα μας θεσ' η σωστή του αδικημένου ανθρώπου,
αδέρφια, όποιοι κι' αν είμαστε κι' απ' όπου.

Τότε, σα θα πλαταίνη πια η γραμμή μας,
πλέρια θα βγη στο φώς κι' η απόφασή μας,
κι' αλοί στην κεφαλή του αστού γλετζέ και χαροκόπου,
αδέρφια, όποιοι κι' αν είμαστε κι' απ' όπου.

Τότε ο κόσμος των αστών με βία ο φαύλος

θα γκρεμιστεί, θα ξεβρωμίσει ο σταύλος,
κι' απάνου στα ερείπια εμείς, όποιοι κι' απ' όπου,
Τη νέα ζωή θα πλάσουμε του ανθρώπου.

ΣΙΔΕΡΟΥΡΓΟΙ

Χίλιω λογιώνε μηχανές τριγύρω μου βουίζουν
κι' η κάθε μια το σπαραγμό μου είν' όρνηο που ζητά,
τα πυρωμένα σίδερα στ' αμώνια κοκκινίζουν
κι' αστράφτουν στα καλούπια τους τα μέταλα χυτά.

Με τη σκληρή του τη φωνή τ' αφεντικό προστάζει
και σκύβω. Από τα χείλη μου δε βγαίνει ούτε μιλιά,
από το μέτωπο στη γη ζεστός ο ιδρώς μου στάζει
και γουργουρίζουν τ' άντερα στην άδεια μου κοιλιά.

Ο στριγκός κρότος των βαρειών τα φρένα μου σκοτίζει
και μου θολώνουν οι καπνοί, την άτονη ματιά,
ο σκελετός μου απαίσια μεσ' απ' τις σάρκες τρίζει
κι' έναν αιώνα ολόκληρο θαρώ κάθε νυχτιά.

Στα μπράτσα μου, που των φλεβών το μπλαβό δίχτυ ογκώνει,
κάποια βαρειά με τεχνητήν αδράζω επιθυμία
κι' έτσι βουβός σφυρηλατώ τ' όπλο και το κανόνι,
π' αύριο νεκρά των αδελφών θ' απλώσουν τα κορμιά.

Κάποια στιγμή ξεφεύγοντας του αφεντικού το βλέμα,
που πάνω μου καρφώνεται σα φαρμακεύτρα οχιά,
γύρω θωρώ κινούμενους ανθρώπους δίχως αίμα
κ' υπομονή να ελπίζουνε σ' ένα καλό ταχειά.

Ένας σκληρός βεζούβιος στα σπλάχνα μου κοχλάζει
κ' η δίψα της εκδίκησης τις σάρκες μου μασά,
Ως τότε ο αφέντης θε να ζη κι' ως τότε να προστάζει,
ως τότε η βδέλα των φτωχών θα ντύνεται χρυσά.

Ως τότε ο σκληρός βούρδουλας τα υγρά κελιά κ' οι νόμοι,
που εθέσπισαν θα να κρατά τη σκέψη μας θαγγή,
ως τότε του σαρκίου μας απαίσιοι ανατόμοι,

θα κάνουνε τον κόπο μας προκοίλι και πουγγί.

Ως πότε κάθε που ώρισεν, όπως μας τόχαν μάθει
οι δάσκαλοί μας κι' ο παπάς, ο θεός να καλοζή,
σαρκάζοντας απαίσια θε να ρουφάη το γάλα
μόνος του, από της μάνας Γης τ' αβρότατο βυζί.

Ως πότε θα σουρνόμαστε σκλάβοι βουβοί μπροστά τους
και στο λαιμό το πέλμα τους βαρύ θα μας πατά,
ως πότε σκύλος ο φτωχός στις σφαλιστές των θύρες
εμπρός, από την πείνα του πετσί θε ν' αλυχτά.

Ως πότε τ' όργιο στου ζεστού μεγάρου των το χώρο
θα υψώνη στην ατμόσφαιρα την κνίσια της σαρκός
και θα ζητούν ανόχλητοι στην ηδονή τον κόρο,
μόνοι κυρίαρχοι της ζωής, της γης και του φωτός.

Ω αφέντη, βδέλα στα κορμιά μας τ' άθλια καθισμένη,
που το αίμα μας αχόρταγα δεν παύεις να ρουφάς,
μάθαμ' εμείς οι ταπεινοί της γης κ' οι κολασμένοι,
που εκδίκηση διψάσαμε με ποιον τρόπο ψωφάς.

Στο δίκαιο της ισότητας πιστεύοντας το νόμο,
τ' όπλο και το κανόνι σου θ' αδράξωμε μι' αυγή
και θα χυθούμε ακράτητοι, μ' ένα σκοπό, στο δρόμο,
μ' αίμα δικό σου να πλυθή, η βρώμα από τη γη.

ΛΙΜΕΝΕΡΓΑΤΕΣ

Μια θέση πάντα πέρνουμε πριν φέξει
στο μώλο, στο κατάστρωμα, στ' αμπάρι,
κοιτάμ' ένας τον άλλο δίχως λέξη,
σφίγγουμε τις γροθιές μας και τεζάρει
η πλάτη, να δεχτή το νέο φορτίο,
όπως έχει μουδιάσει από το κρύο.

Οι σαμπανιές βροχή, τα στοπ, τα βίρα,
τα κόκαλ' απ' το βάρος κάτου τρίζουν,
στα μέτωπα ζεστός ο ιδρώς πλημμύρα,

τα γάντζα από τη βία τα χέρια σκίζουν,
και μεσ' από τα στήθεια μας τα μπλάβα,
σαν πύρινη – μια οργή – κοχλάζει κλάβα.

Κάποια στιγμή σηκώνεις το κεφάλι,
κι' όπως το λαβωμένο ζουλάς ώμο,
στων γερανών – το βλέμμα σπάει – τ' ατσάλι,
που μας ανοίγουν πόρτα για το δρόμο,
κι' έτσι όπως από μίσος ξεχειλίζεις,
σφίγγεις τις δύο γροθιές τα δόντια τρίζεις.

Τα μέγαρ' αντίκρυ, στην προκυμαία,
κορνίζα, εντός των φάτσες κοιλαράδων,
στην πόρτα η ασπρογάλαζη σημαία!...
Α ποταπό βρακί των μπουρζουάδων
ανίκανο να σκέπης την ασκήμια
στα στόματά μας φέρνεις τη βλαστήμια.

ΤΣΑΓΚΑΡΑΔΕΣ

Στα υγρά κι' ανήλια ισόγεια, σα φυλακών κελιά,
– μοναδική για το χτικιό φωληά, –
Μαχμουρελήδες, που ενωρίς τόσο πολύ ξυπνάμε,
σαν πάντα, τη βαρειά δουλει' αρχινάμε.

Ο κρότος κόβει των σφυριών, κ' ο βήχας τη σιγή,
Καλφάδες, κορδελιάστρες, παραγοί,
σκυμένοι γύρω βάζουμε το νου, τη σάρκα, το αίμα,
κομπό σκαρπίνι να γενή το δέρμα.

Από την πείνα τα κορμιά, σα σκελετοί λιγνά,
– Η δύναμή μας πάει τόσο φτηνά, –
τον πρώτο στην παραγωγή παίζουμε πάντα ρόλο
κι' έχουν τ' αφεντικά το κέρδος όλο.

Η ζωή τους γλέντι ατέρμονο κυλά στην τεμπελιά
– το πορτοφόλι κάργα κι' η κοιλιά, –
τη σάρκα μας συχαμερά σκουλήκια που βυζαίνουν
κι' edώθε μας τραβούν κι' εκεί μας σέρνουν.

Στα υγρά ισόγεια που το φως της μέρας φτάνει ωχρό
για τον κοινόν, οι σκλάβοι εμείς, οχτρώ,
τρυγώντας την επίθεσιν – η ανοχή αναντρία –
σφυρηλατούμε ολημερίς μια τιμωρία.

ΝΑΥΤΕΡΓΑΤΕΣ

Χτες, κάνανε απεργία οι ναυτεργάτες
κι' από την προκυμαία όλοι μαζί,
για την Αθήνα εκίνησαν «πεζή».

Φίλε μου να τους έβλεπες την ώρα,
που διάβαιναν στα μέγαρα μπροστά,
δεν ήσαν, παρά σκέλεθρα σωστά.

Τα μάτια τους ωστόσο είχανε κλείσει
μια φλόγα εντός των μίσους και θολά,
γινόταν καθώς έβλεπαν ψηλά.

Τι τρόμος, σαν τους είδανε «οι απάνω»
πληθώρα τηλεφώνων στη στιγμή,
επήραν της «ασφάλειας» τη γραμμή.

Κι' αμέσως της «εννόμου τάξης πλήθος
τα όργανα», μιάσματα στη γη,
στη μάζ' απάνου ρίχτηκαν μ' οργή.

Ω φίλε μου, δε φτάνει η πένα ετούτη
να περιγράψει εκείνη τη σκηνή,
λες πάλευαν η γης κ' οι ουρανοί.

Γύρω οι δικοί μας ούρλιαζαν : Πεινάμε
κι' αν ρεύουμε όλη μέρα στη δουλειά,
τ' αφεντικά μας έχουν σα σκυλιά.

-Εμπρός συντρόφοι ας δώσουμε να νοιώσουν,
πως είναι ακόμα ετούτ' οι σκελετοί,
απ' τους αστούς πολύ πιο δυνατοί.

Βαράτε οι άλλοι ελέγαν, και με λύσσα
ερίχνονταν αισχρή, και παλαβά,
χτυπούσαν στο ψαχνό δεξιά ζερβά.

Το τέλος : Δεκατρείς νεκροί δικοί μας
κι' άλλοι εκατό εξορία και φυλακή
γιατ' ήσαν – λέει – άνθρωποι αναρχικοί.

Ω φίλε μου, ένα χρέος έχουμε όλοι
ν' αγωνιστούμε πλάι στην Εργατιά,
κάνοντας τη γραμμή μας πιο πλατειά.

Και τότε, με τη βία τον παληό κόσμο
γκρεμίζοντας να φέρουμε μι' αυγή,
Ειρήνη και Ισότητα στη γη.

ΕΡΓΑΤΕΣ ΓΗΣ

Λίπανε σύντροφοι αρκετά του αφεντικού το χτήμα,
η μπλάβα σάρκα μας, κι' ο ιδρώς το πότισε αρκετά,
-Φλουρί στην όψη και πηχτή σταγόνα αίμα το φτύμα-

Πρώτοι στο σκάλο, στη σπορά, στο θέρο ή στο καμάτι
με κεφαλές σα ζώα σκυφτές, με στόματα κλειστά,
γλέντι ατέρμονο η ζωή του αφέντη και ραχάτι.

Πείνα η ζωή μας και βαρειά δουλειά να βγ' η ψυχή μας
και τον καρπό εσωριάζαμε στα πόδια του μπροστά,
λίγο ψωμί και σπέρματα της φθίσης η αμοιβή μας.

Ω! φτάνει. – Εμπρός να δώσουμε τα χέρια κι' ενωμένοι
να επιτεθούμε στους ληστές του ιδρώτα μας μι' αυγή,
μίσος κοινό και δυστυχία κι' ελπίδα μας θερμαίνει.

ΑΓΡΟΤΕΣ

Μέσα στα βούρκα ή στα νερά της γης να ξεχερσώνω
κι' ούτε κομάτι στα στερνά να μη μένη δικό μου,

σκυφτός στο θέρο μες στο αψύ το κάμα να κορώνω
και να σωριάζω τον καρπό για τον αφεντικό μου.

Δίχως καμίαν αντίρηση το φόρο να πλερώνω
«Ίσα τα σκέλη να γενούν» κι' ας κόψω το λαιμό μου
κι' όταν θα με χρειαστ' η «Πατρίς» με λύσα να σκοτώνω
των αφεντάδων τον οχτρό κι' εμέ τον αδερφό μου.

Των πόλεων την απόκληρη εργατειά να μη χωνεύω,
γιατί ζητάει κατάργηση της ιδιοκτησίας,
να ελπίζω πάντα στο θεό, το θεό τους, και να ρεύω
δίχως μιλιάν, ανάμεσα χτικιού κι' ελονοσίας.

Στους νόμους, που έχουν με φτωχούς τις φυλακές γεμίσει
και στης θρησκείας νάμαι πιστός, τ' ανούσια παραμύθια,
για τ' άλλαγμα της θέσης μου να μη γυρεύω λύση
κι' ούτε ταιριάζει της ζωής να μάθω την αλήθεια.

Έτσι, και πιότερο ένα ζω, τ' αφεντικό με θέλει
κι' ένα που ανέχεται μωρό το φάσκιωμά του ωστόσο,
μα εγώ, όπως πλέρια με φωτά ο ήλιος, που ανατέλει
στα βόρεια, ξέρω μιαν σωστήν απάντηση να δώσω.

Ξέρω στο κόμα μου να βρω μια θέση πρωτοπόρα
με τον Εργάτη, σμίγοντας σε μέτωπο Ενιαίο,
ν' αποσυνθέτω ξέρω εσάς αστοί, μέχρι την ώρα,
που η λαθραία θα' ναι φυγή, ατού σας τελευταίο.

ΧΩΡΙΑΤΕΣ

Φίλε μου νάρθης και να ιδής των χωρικών σκεβρώσει
έχει τα πρόσωπα η βαρειά δουλειά, η πείνα, ο τρόμος
κι' έχει γιομίζει απόκληρο γυναικοπαίδι ο δρόμος
η λέξη φρίκη, είναι μικρή μια εικόνα να σου δώση.

Χιλιάδες το μεδούλι τους αφέντες το βυζαίνουν
κ' η οδυνηρή τους ύπαρξη σκοπό της έχει μόνο
σ' αυτή τη γη, την πλερωμή των φόρων και με πόνο,
ώρα, την ώρ' από χτικιό πληθώρα εδώ πεθαίνουν.

Τα μέγαρα, που οι στέγες των τα σύγνεφα λογχίζουν
θάδες και εντός των των αστών το συρφετό βαρβάτο,
νάχη στη φούχτα του τη γη, Ω! νάρθης κι' εδώ κάτω,
να ιδής οι άνθρωποι πώς περνούν, πού οργώνουν και θερίζουν.

Ναρθής να ιδής πως νηστικοί μες στο βαρύ λιοπύρι
κι' έτσι γυμνοί στη χειμωνιά σαν τα σκυλιά δουλεύουν
νάχουν εκείνοι τα καλά και ξάπλα να γυρεύουν,
να πιούν και της ικμάδας τους το τελευταίο ποτήρι.

Του χωροφύλακα να ιδής, στο πλαδαρό κορμί τους,
τ' όπλο, βαθύ του κοντακιού, πόσο το σχήμ' αφίνει
και πόσοι ακούν της φυλακής τη θύρα όπως τους κλείνει,
ράκη, που πόνο ξέχειλη και πίκρα είν' η ψυχή τους.

Ω! πότε φίλε μου, όλοι εμείς της γης οι αδικημένοι,
θα δώσουμε με τους αστούς μια μάχη καταλύτρα
κ' ή να ταφούμε όλοι μαζί, ή λίπασμα στα φύτρα
της νέας ζωής, το άθλιο κουφάρι τους να γένη.

ΧΤΙΚΙΑΡΗΔΕΣ

Ίδιοι, σα να δραπέτεψαν από νεκροταφείο,
το πολιτικό επλημμύρισαν γραφείο,
-θύματα της βαρειάς δουλειάς και πείνας-
οι χτικιασμένοι της Αθήνας.

Τ' άλλοτε στείρο μάτι τους, τώρα πετάει μία λάμψη,
π' όλ' απειλεί τριγύρω να τα κάψη,
όπως με τη γροθιά τους υψωμένη
στον αγώνα κατεβαίνουν ενωμένοι.

Κι' ο βήχας τους κι' η σφυριχτή ανάσα τους φοβέρα,
φοβέρα του προσώπου τους η ξέρα,
κι' η φωνή τους που πιο ψηλ' ανεβαίνει,
είναι κι' αυτή φωτι' αναμένη.

-Σα ζώα για σας δουλεύαμε εδώ και τόσα χρόνια,

τόρα με φαγωμένα τα πλεμόνια,
κλωτσώντας του μεγάρου σας την πόρτα,
ζητάμε τον κλεμένο μας ιδρώτα.

Στα μακελειά μας σούρατε αληθινά κουρέλια,
μας είχατε όσο θέλατε κοπέλια,
τόρα σα γάτες ψόφιες μας πετάτε
και στο κεφάλι απάνου μας πατάτε.

Δεν είναι οι βάκιλλοι του Κωχ τα σπλάχνα που μας τρώνε...
Δεν είναι! Εσείς Σταβίσκυδες, Καπόνε
ρουφήξατέ μας το αίμα στάλα, στάλα,
ψηλά κι' εμείς σας στήνουμε κρεμάλα.

Κι' ενώ έξω αυτ' η κατάσταση, φωνές κακό κι' αντάρα,
μες στο κλειστό γραφείο, μια βουβαμάρα...
Χεσμέν' οι φρακοφόροι συμμορίτες,
πατούν, μην ακουστούνε με τις μίτες.

Το να θυμούνται τις στιγμές αυτές υπουργηλίκια
γελοίο πολύ, και γίνονται σκουλήκια
κι' όλο ζητούν μια τρύπα να το σκάσουν,
μη σπάσουνε τις πόρτες και τους πιάσουν.

Και καθώς σμίγουν μια στιγμή τα κούφια τους κεφάλια,
ένας στον άλλο λέει, για κοίτα χάλια...
Φασίστες πέρα, πέρα να γενούμε
και σαν το Χίτλερ πια να κυβερνούμε.

Και λογαριάζουνε – χωρίς τον ξενοδόχο – ακόμα,
πως τέλειο να μας κάμουν πρέπει πτώμα,
και τότε πια ανενόχλητα να τρώη
και με τις δυο το άθλιο σκυλλολόϊ.

Μα οι σκλάβοι εμείς, σ' απάντηση, το ηρωϊκό μας κόμα,
πυκνώνοντας θα γινούμε, ένα σώμα,
θα γίνουμε μια δύναμη μεγάλη,
που θα σας φάη αφέντες το κεφάλι.

ΑΦΕΝΤΙΚΟ

Απέραντο στα στήθια μου για σένα μίσος νοιώθω,
στη σάρκα μου φαρμακερή οχιά, κουλούρ' αφεντικό,
κι' έτσι βαθειά κάθε στιγμήν, αιστάνομαι τον πόθο,
Επάνω σου το χέρι μου ν' απλώσω εξολοθρευτικό.

Σκλάβος σου, χρόνια, στις σαρκός μου μέσα το αργαστήριο
σκοτάδι, και σ' ανύψωνα μέχρι τα τρίτα τ' ουρανού,
τώρα τρυγώντας, των ανθών μιας νέας ιδέας, τη γύρη,
οραματίζομαι το φως, ενός μελλούμενου αυγινού.